

SCENARII PESIMISTE PENTRU O LUME TURBULENTĂ – MODELAREA DESPRE CÂT DE DEPARTE ȘI CÂT DE COSTISITOARE AR PUTEA FI APĂRAREA ȘI SECURITATEA –

Prof. univ. dr. Iulian CHIFU

Centrul de Prevenire a Conflictelor și Early Warning,
București, România
DOI: 10.55535/GMR.2025.1.04

The turbulent world we are living in now prompts planners and prospective studies specialists to address the requirements of worst-case scenarios and catastrophe scenarios with low probability and high impact, to draft the level of costs of tackling such threats in the short, medium and long term. It is also a part of the debate about costs and consequence-oriented finances of the security and defence, and resumes the level of ambition and capacity of a state to fulfil one of its basic responsibilities. A change of leadership in the US presidential election and in the administration, perspectives of NATO as a collective defence organisation that ensures today's defence and security guarantees in Europe, extreme right forces in key governments of democratic European member countries, pro-Russian forces with veto rights in governmental policies, debate about nuclear umbrella possible changes, all constitute scenarios that someone would not wish to analyse. But no responsible government or leader of a country, at least from the Eastern Flank, could avoid foresee and prepare for even the tiniest possibility that such a scenario happens in 6-12 months, 3-5 years, 10-15 years. Our paper researches a number of worst-case scenarios, impact, consequences and costs in order to warn about the need for prospective studies and preventive anticipated actions for a credible deterrence and a suitable defence. Our methodology is in the prospective studies field, in the niche of the worst-case scenarios and catastrophe scenarios.

Keywords: scenarios; tipping points; relative certainties; critical uncertainties; cost consequence-oriented security planning;

INTRODUCERE

Teoria scenariilor de tip *worst-case*, precum cea a catastrofelor sau a evenimentelor extraordinare, ne oferă ocazia de a reflecta asupra perspectivelor războiului de agresiune pe termen lung, de intensitate ridicată și la scară largă al Rusiei în Ucraina (Chifu-13, 2024). Discutarea efectelor acestor crize și evenimente sau scenarii catastrofale, cu probabilitate scăzută și impact ridicat, este, de obicei, exclusă din analiză sau sunt marginalizate, dacă nu, desigur, supraevaluate și utilizate pentru a provoca panică și stres unei populații țintă, atunci când nevoile politice o cer.

De aceea, avem nevoie de claritate chiar și în acest domeniu și de o abordare echilibrată a acestui tip de scenarii care trebuie luate în considerare datorită impactului lor ridicat, condițiilor și contextului care le-au făcut să apară, în ciuda probabilității scăzute. Acestea sunt stimulate și accentuate în perioadele de turbulențe. În plus, din cauza lipsei de pregătire, a paraliziei societăților, chiar și a celor mai reziliente, sunt posibile intervențiile *ad-hoc* ale decidenților, care ar putea chiar accentua aceste crize extreme până la cote greu de gestionat.

Aplicăm Metodologia noastră românească de studii prospective (Chifu-7, 2022), pentru a extrage cele mai negative scenarii și, apoi, aplicând teoria *worst-case scenarios*, extragem și prezentăm doar acele scenarii negative credibile și posibile pe care le considerăm esențiale pentru orice planificare, deși comunicarea publică a acestor scenarii ar trebui să fie făcută unui public restrâns, prevenit și educat, cu avertismente și explicații adecvate pentru o înțelegere exactă a avertismentelor necesare în fața unor astfel de evoluții.

Teoria scenariilor de tip worst-case, precum cea a catastrofelor sau a evenimentelor extraordinare, ne oferă ocazia de a reflecta asupra perspectivelor războiului de agresiune pe termen lung, de intensitate ridicată și la scară largă al Rusiei în Ucraina.

Esența metodologiei aplicate constă în împărțirea activității într-o fază de *brainstorming*, de identificare a indicatorilor de influență asupra evoluției evaluate, legați atât de factorii interni, cât și de cei externi. Metoda este legată de securitatea globală și relațiile internaționale și oferă un număr foarte mare de indicatori care vor fi analizați ulterior de experți specializați.

STUDII PROSPECTIVE. METODOLOGIA ROMÂNEASCĂ

Am introdus Metodologia românească a studiilor prospective în 2013¹, folosind tehnica serviciilor de informații olandeze, prezentată într-o conferință *Global Future Forum*² (Chifu-1, 2013; Chifu-2, 2014), și completând lacunele de natură teoretică și metodologică cu pași teoretici solizi care ne-au oferit această metodologie aplicată într-o serie de studii. Esența constă în împărțirea activității într-o fază de *brainstorming*, de identificare a indicatorilor de influență asupra evoluției evaluate, legați atât de factorii interni, cât și de cei externi. Metoda este legată de securitatea globală și relațiile internaționale și oferă un număr foarte mare de indicatori care vor fi analizați ulterior de experți specializați. Aceștia vor elimina indicatorii care nu au sens sau vor adăuga, în funcție de ideile care ar putea apărea în dezbateră din faza de *brainstorming*, noi indicatori, ca primă etapă (Chifu-7).

A doua etapă, după ce indicatorii au un sens, este de a rafina grupul de indicatori astfel încât aceștia să creeze un sistem necontradictoriu și complet, cât mai sintetic posibil. În final, vom obține 4-5-6 indicatori cu 2-3-5 valori posibile de modelat, cu cea mai mică eroare a modelului. În plus, întregul spectru de scenarii va fi împărțit în scenarii de continuitate și de discontinuitate, determinate de punctele de inflexiune (Chifu, Bălăsoiu, 2018; Chifu, Nantoi, 2015; Chifu-3, 2015; Chifu-2, 2014).

Pentru fiecare caz, construim, la nivel de experți, două grupuri de instrumente: *incertitudini critice* (Rhydderch, 2017) privind evoluția evenimentului analizat și *certitudini relative* (Monroe, Beruvides, Tercero Gómez, 2020, p. 51) privind aceeași evoluție. Rezultatul este utilizat, în primul caz, pentru a verifica dacă sistemul de indicatori critici selectat este complet, în al doilea caz, contestăm fiecare certitudine relativă cu scenarii de tip *lebedă neagră*. Acest lucru se realizează prin crearea unor scenarii provocatoare care să contravină certitudinii relative obținute din propoziții pe care toți experții le-ar considera

¹ PLATO este o abreviere pentru PLAusable TOMorrows – un mâine plauzibil, scenarii viitoare plauzibile. Este, mai întâi, un instrument de construire a scenariilor – utilizat pentru construirea de scenarii de către serviciile olandeze AIVD, propus și prezentat unui număr de experți în studii prospective în cadrul unei demonstrații. Autorii prezentării sunt analiștii Marja Schinkel și David Blum (N.A.).

² GFF-Global Future Forum, în clădirea guvernului scoțian, cu titlul „Developing the conceptual framework for International Foresight Analysis”. Scoția: Glasgow, 25-26 noiembrie 2013.

valide. Aceasta este sursa scenariilor noastre cele mai pesimiste, atunci când impactul unor astfel de schimbări ar putea duce la catastrofe, conform definiției lui René Thom (Thom, 1986)³.

CAZUL CEL MAI RĂU, CAZUL CATASTROFAL, EVENIMENTELE TIP „LEBĂDĂ NEAGRĂ”. TEORIA CELOR MAI IMPROBABILE, DAR POSIBILE SCENARII

În 2012, Nigel Walpole a lansat dezbateră cu privire la *thinking the unthinkable* (Walpole, 2012), bazată pe orizonturi culturale și ideologice distincte care creează acțiuni neașteptate și imprevizibile din partea părții adverse. Conceptul a evoluat în ceea ce privește evenimentele de negândit, evoluțiile de negândit în contextul acțiunilor nucleare ale adversarului (Kahn, 1985) sau perspectiva unui dictator al lumii, pe care toate popoarele îl vor aclama și susține, acceptându-l (White, 1992) și la dimensiunea economică a *thinking the unthinkable* (Cockett, 1995). Limitele și dificultățile *leadershipului* în a prevedea și a evita evoluțiile neașteptate (Gowing, Langdon, 2015) și prefața lui Nik Gowing a cărții publicate în 2018 (Ib.) au consacrat abordarea. Nouă au fost motivele dificultăților și ale elementelor de negândit – *unthinkable*:

1. *copleșirea factorilor de decizie cu presiuni intense și multiple;*
2. *conformitatea instituțională;*
3. *orbire deliberată;*
4. *groupthink* – gândire de grup conformă;
5. *aversiunea la risc;*
6. *teama de mișcări care limitează cariera;*
7. *sisteme de gândire reacționare;*
8. *negare;*
9. *disonanțe și supraîncărcare cognitivă* (Ib.).

Donald Rumsfeld, la 12 februarie 2002, într-un *briefing* la Pentagon (DoD, 2002), introduce referința la *known knowns* (știutele cunoscute), *known unknown* (știutele necunoscute), *unknown knowns* (neștiutele cunoscute), iar *unknown unknowns* (neștiutele necunoscute) lipsea. Conceptul a fost abordat anterior: spațiul cunoscut și necunoscut era împărțit între sine și ceilalți, fapt reluat de Johan Galtung atunci

³ *Modèles mathématiques de la Morphogenèse* (1974), ed. Christian Bourgeois, Paris; *La théorie des catastrophes* (22 decembrie 1976), Paris: *Le Monde*.

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

În 2012, Nigel Walpole a lansat dezbateră cu privire la *thinking the unthinkable*, bazată pe orizonturi culturale și ideologice distincte care creează acțiuni neașteptate și imprevizibile din partea părții adverse. Conceptul a evoluat în ceea ce privește evenimentele de negândit, evoluțiile de negândit în contextul acțiunilor nucleare ale adversarului sau perspectiva unui dictator al lumii, pe care toate popoarele îl vor aclama și susține, acceptându-l și la dimensiunea economică a *thinking the unthinkable*.

Cel mai important autor în ceea ce privește gestionarea riscurilor de evenimente extreme este Nassim Taleb și cartea sa din 2007 despre evenimentele extrem de improbabile. El a avut dovada că o singură observație poate invalida o afirmație generală derivată din milenii de observații de confirmare.

când a propus *modelul Cain și Abel* (Chifu, Lupu, 2016; Ramsbotham, Woodhouse, Miall, 2011, p. 9; Galtung, 1969, p. 168; Galtung, 2000, p. 1), dar termenul de *unknown unknowns* – neștiutele necunoscute – a fost folosit la NASA⁴ și este utilizat în mod obișnuit în managementul proiectelor și planificarea strategică (Courtney, Kirkland, Viguerie, 1997).

David C. Logan a analizat triada de termeni în contextul cercetării științifice generale, biologie, în acest caz particular (Logan, 2009, pp. 712-714). Astfel, cercetarea științifică în sine poate fi plasată sub forma acțiunii de transformare a *unknown knowns* – neștiutele cunoscute – în *known knowns* – știutele cunoscute. Un răspuns final cu privire la modul în care identificăm ceea ce nu știm că nu cunoaștem – *unknown unknowns* – este greu de pronunțat. Dacă am ști cum să ajungem la aceste elemente, în practică, am avea transformarea imediată a necunoscutelor neștiute în necunoscute știute. Acesta este un subiect deschis.

Cel mai important autor în ceea ce privește gestionarea riscurilor de evenimente extreme este Nassim Taleb și cartea sa din 2007 despre evenimentele extrem de improbabile (Taleb, 2007). El a avut dovada că o singură observație poate invalida o afirmație generală derivată din milenii de observații de confirmare. Organizațiile nu au reușit să facă față cerințelor evenimentelor extreme care, prin definiție, sunt crize (Chifu, 2019; Chifu, Ramberg, 2007; Chifu, Ramberg, 2008), o clasă de evenimente care au consecințe foarte mari (depășind adesea cel mai rău scenariu perceput și anticipat), dar au și o probabilitate scăzută de apariție (Fischbacher-Smith, 2010, pp. 1-8). Natura lor unică le face importante pentru cercetare și teorie. Cele mai actuale exemple sunt aviația, spațiul (naveta Challenger), dar și fenomenele geo-fizice, cum ar fi calamitățile naturale.

Abordarea preventivă este adesea susținută în literatura academică (Calman, Smith, 2001, pp. 185-204). Probabilitatea unui accident necesită investiții considerabile și o pierdere de venituri,

⁴ A se vedea audierile din 24-25 iunie 1981 care au avut loc în Comisia pentru Știință și Tehnologie a Camerei Reprezentanților Congresului SUA, <https://books.google.be/books?id=dRMrAA AAMAAJ&pg=PA73&dq=%22unknown+unknowns%22&hl=en&sa=X&ved=0ahUKewjhnraJ-7XmAhVGi1wKHUI0Q6AEIKTAA#v=onepage&q=%22unknown%20unknowns%22&f=false>, accesat la 22 august 2024.

iar lipsa dovezilor istorice a determinat adesea organizațiile și persoanele să susțină că probabilitatea ca pericolul să se materializeze este atât de scăzută, încât furnizarea de avertizări timpurii sau alte strategii de atenuare nu este rentabilă. Un element cheie aici a fost faptul că această „negare” a fost o funcție a lipsei dovezilor *a priori* care erau disponibile pentru factorii de decizie (Dilnot, 2008, pp. 36-39).

Taleb și alții sugerează că, în loc să încercăm să anticipăm evenimente cu probabilitate scăzută și impact ridicat, ar trebui să ne reducem vulnerabilitatea la acestea. În opinia noastră, gestionarea riscurilor ar trebui să vizeze diminuarea impactului a ceea ce nu înțelegem – nu o încercare de a dezvolta tehnici sofisticate care să ne perpetueze iluzia că am putea înțelege și prezice mediul social și economic (Taleb, Goldstein, Spitznagel, 2009, pp. 78-81). Aceasta înseamnă să fim „pregătiți pentru criză” sau „rezilienți” (Chifu-1, pp. 10-21; Chifu-8, 2022, pp. 3-10; Chifu-9, 2022, pp. 5-14; Chifu-10, 2022, pp. 3-10). Aceasta ar trebui să fie legată în special de recunoașterea limitelor cunoașterii, dar este foarte dificil să știm ceea ce nu știm.

În același timp, o altă tendință este aceea că, atunci când decidenții se confruntă cu evenimente despre care nu știu nimic, procesul este întrerupt, poate apărea panica, lipsa de soluții împinge la decizii *ad-hoc* greșite și, apoi, există potențialul de a genera „puncte de inflexiune”, care pot agrava și mai mult problema (Handy, 1994; Handy, 1995). În unele cazuri, aceste abordări ar putea conduce de la o escaladare a crizei la evenimente extreme și catastrofe, criza secundară apărând ca urmare a deciziilor care ar fi trebuit să diminueze impactul crizei inițiale. Prin urmare, studiul evenimentelor extreme, al celor mai grave scenarii sau al catastrofelor necesită o relație și o interfață puternice cu cercetarea și consilierea profesională în ceea ce privește luarea deciziilor în situații de criză.

COSTURI ȘI CONSECINȚE. EFICACITATEA ÎN GESTIONAREA RISCURILOR ȘI A EVENIMENTELOR EXTREME

O altă dezbatere importantă este legată de reacțiile în perioade de criză și de pregătire atunci când se aplică programe concentrate pe costuri în materie de resurse. Modelele de luat în considerare ar fi *terorismul versus încălzirea globală* (Sustain, 2009). Ideea este că resursele sunt limitate și dificil de alocat pentru toate amenințările,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Taleb și alții sugerează că, în loc să încercăm să anticipăm evenimente cu probabilitate scăzută și impact ridicat, ar trebui să ne reducem vulnerabilitatea la acestea. În opinia noastră, gestionarea riscurilor ar trebui să vizeze diminuarea impactului a ceea ce nu înțelegem – nu o încercare de a dezvolta tehnici sofisticate care să ne perpetueze iluzia că am putea înțelege și prezice mediul social și economic.

Dacă probabilitatea ca un eveniment să se întâmple scade sub 1%, nu merită să o luăm în considerare. Situația este diferită atunci când probabilitatea este mai mare sau când costurile impactului sunt mai mari. Dacă lumea dedică resurse schimbărilor climatice, de exemplu, din aceste motive, poate că nu va putea folosi aceste resurse pentru a combate probleme mai grave, cum ar fi atacul terorist iminent. Aceasta este dilema cost-consecință.

riscurile și vulnerabilitățile, astfel încât trebuie să existe o secvențializare și o prioritizare. Iar în ceea ce privește finanțarea securității, prima cea mai importantă abordare este cea orientată spre costuri, în care bugetele sunt alocate în funcție de probabilitatea ca evenimentele să se producă. Criticii au introdus însă o nouă abordare, orientată pe consecințe, în care o parte din buget, să spunem 20%, este alocată amenințărilor cu probabilitate scăzută, dar cu impact ridicat, inclusiv evenimente extreme și cele mai pesimiste scenarii (Chifu-6, ib.).

În cazul terorismului, o altă parte a jocului provine din percepții. Este extrem de periculos să ignori o astfel de amenințare foarte vizibilă, cu o reacție emoțională și perceptivă uriașă din partea populației, și este mai ușor să faci acest lucru, din acest punct de vedere, cu încălzirea globală (Chifu, Simons, 2023). Într-un alt exemplu, foarte dezbătut în zilele noastre, avem în vedere dronele ieftine și rachetele scumpe de apărare aeriană: ar trebui să le interceptăm? Având în vedere abordarea orientată spre costuri a securității, unii ar spune că nu merită să plătim pentru aceasta cu o rachetă (Viscusi, Aldi, 2003; Heinzerling, 2004). Experții orientați spre consecințe (Posner, 2006; Posner, 2004) ar privi mai degrabă la rezultatele lovirii eventuale și ar susține că nu ne putem permite să lăsăm chiar și o dronă ieftină să distrugă un depozit de muniție care valorează miliarde de dolari și care susține efortul de război sau că un avion aruncat în aer valorează, de asemenea, câteva miliarde de dolari, astfel încât valoarea unei posibile ținte și costurile intangibile asociate, în cazul unui impact, ar trebui luate în considerare în mod egal.

Avem, de asemenea, doctrina 1% sau *Principiul Precauției*, care este conceput în mod specific pentru situațiile în care nu putem ști că se va produce un prejudiciu. Dacă probabilitatea ca un eveniment să se întâmple scade sub 1%, nu merită să o luăm în considerare. Situația este diferită atunci când probabilitatea este mai mare sau când costurile impactului sunt mai mari (Suskind, 2006). Chiar și un risc mic de daune catastrofale sau ireversibile este suficient pentru a necesita un răspuns serios. Dar, în același timp, dacă lumea dedică resurse schimbărilor climatice, de exemplu, din aceste motive, poate că nu va putea folosi aceste resurse pentru a combate probleme mai grave, cum ar fi atacul terorist iminent. Aceasta este dilema cost-consecință.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Vicepreședintele Dick Cheney a enunțat Doctrina 1%: „Trebuie să facem față acestui nou tip de amenințare într-un mod pe care nu l-am definit încă. Dacă există o șansă de 1% ca oamenii de știință pakistanezi să ajute Al-Qaida să construiască sau să dezvolte o armă nucleară, trebuie să tratăm acest lucru ca pe o certitudine în ceea ce privește răspunsul nostru”. Vicepreședintele Cheney a îndemnat guvernele să identifice și să încerce să prevină cel mai pesimist scenariu (Weber, 2006) (*worst case scenario*).

Reacțiile oamenilor și luarea deciziilor la riscuri, precum și la scenariile cele mai pesimiste – *worst case scenario* – vin din două unghiuri diferite. Primul este intuitiv, bazat pe experiența personală, care conduce la teama de rezultatul crizelor care au avut deja loc și care ne-au făcut rău direct, nemijlocit. Este o bază mai degrabă emoțională decât obiectivă. În schimb, celălalt grup tinde să creadă că vorbim despre un eveniment puțin probabil, care nu merită resurse și atenție. Este ceea ce se întâmplă și cu instituțiile: acordă fie prea multă sau, dimpotrivă, prea puțină atenție riscurilor cu probabilitate scăzută. O sarcină importantă este de a găsi echilibrul corect în modul de a reacționa la evenimentele excepționale sau la cele mai pesimiste scenarii – *worst case scenario*, astfel încât erorile să nu influențeze comportamentul atunci când se evaluează relevanța celui mai pesimist scenariu (ib.).

Același lucru se întâmplă și în cazul alegerilor raționale și al prejudecăților. Absența unui tip de eveniment face ca factorii de decizie și publicul să se simtă mult mai în siguranță din cauza „prejudecății de indisponibilitate”. Amenințarea teroristă ar putea fi neglijată sau tratată cu mai puțin interes și resurse în țările care nu s-au confruntat niciodată sau de mult timp cu astfel de evenimente. Opusul este, de asemenea, adevărat, cu „prejudecata disponibilității” după un atac terorist, atunci când acest context ar indica și ar face presiuni pentru alocarea de resurse exact pentru acest tip de eveniment posibil (Akerlof, Dickens, 1984). În mod cert, aici ar trebui luate în considerare și percepția, și sentimentul de siguranță al populației. Prin urmare, este important să explorăm percepția riscurilor atunci când ne pregătim răspunsurile la cele mai nefavorabile scenarii.

Absența unui tip de eveniment face ca factorii de decizie și publicul să se simtă mult mai în siguranță din cauza „prejudecății de indisponibilitate”. Amenințarea teroristă ar putea fi neglijată sau tratată cu mai puțin interes și resurse în țările care nu s-au confruntat niciodată sau de mult timp cu astfel de evenimente.

Evaluarea riscurilor și asigurările oferă un alt unghi de abordare a celei mai nefavorabile situații – worst case scenario – și a alocării orientate spre consecințe a resurselor pentru evenimente extreme sau catastrofale cu probabilitate redusă. În acest caz, procesele orientate spre costuri sunt legate de pierderea și distrugerea intereselor de securitate industrială, cum ar fi bunurile materiale și oamenii, în unele cazuri elemente simbolice relevante și bunuri imateriale/intangibile.

Principiul Precauției ar putea fi modificat în două moduri și ar putea înlocui regula de 1%: unul, un *Principiu de Precauție privind prejudiciile catastrofale*, care tratează faptul că, atunci când riscurile catastrofale devin realitate, acestea ar putea avea consecințe mai grave decât au prevăzut inițial planificatorii și analiștii, din cauza „*amplificării sociale*”. Atunci când cele mai pesimiste scenarii au consecințe catastrofale, este logic să se aloce resurse pentru a anticipa sau a face față consecințelor sau pentru a evita riscul în sine (Posner, ib.). Același lucru este valabil și pentru *Principiul Precauției privind prejudiciul ireversibil*, care ar introduce o atenție specială atunci când consecințele unui eveniment extraordinar sau ale unei crize conduc la o situație ireversibilă, iar reconstrucția post-conflict nu va reface lucrurile așa cum au fost.

Evaluarea riscurilor și asigurările oferă un alt unghi de abordare a celei mai nefavorabile situații – *worst case scenario* – și a alocării orientate spre consecințe a resurselor pentru evenimente extreme sau catastrofale cu probabilitate redusă. În acest caz, procesele orientate spre costuri sunt legate de pierderea și distrugerea intereselor de securitate industrială, cum ar fi bunurile materiale și oamenii, în unele cazuri elemente simbolice relevante și bunuri imateriale/intangibile (Chifu-11, 2024). O metodă de evaluare a riscului și a securității este legată de eficacitatea sistemului integrat de protecție – sisteme de siguranță, de urgență și de securitate –, precum și de schema de prioritizare calitativă pentru a determina nivelul consecințelor în raport cu costul și riscul ulterior (Udell, Rogers, 1998).

Securitatea umană este mai degrabă orientată spre costuri (Acharya, 2001, pp. 442-460). Securitatea autonomă poate fi privită atât ca o cerință, cât și ca obiectivul cel mai urgent, cu o abordare orientată spre consecințe și costuri (Chivvis, Davis, 2011) deopotrivă. Teoria și lucrările empirice, precum și analizele statistico-empirice arată că „*teoria costurilor*” contra-insurgenței conduce la o abordare orientată spre consecințe, din cauza necesității de a crește costurile cooperării cu o insurgență drept cel mai sigur mijloc de a obține victoria (Austin, 2006), dar acest lucru se poate întâmpla numai cu costuri imense de reputație.

CUADRATURA CERCULUI: MODALITĂȚI DE A PREGĂTI DESCURAJAREA ȘI REZILIENȚA ÎNTR-O LUME INCERTĂ

Cele mai grave cazuri care fac obiectul *Principiului Precauției privind prejudiciile catastrofale* sau al *Principiului Precauției privind prejudiciile ireversibile* ar trebui să fie supuse atenției factorilor de decizie și să beneficieze de o alocare adecvată a resurselor. Am realizat secvența de studii prospective referitoare la scenariile de tip *lebedă neagră* și am selectat acele scenarii cu probabilitate scăzută și impact ridicat care se încadrează în *Principiul Precauției privind prejudiciile catastrofale* sau *ireversibile*. Astfel, am reușit să găsim următoarele șapte scenarii, legate de următoarele șapte certitudini relative:

- SUA vor rămâne implicate în afacerile mondiale și în adaptarea noilor reguli.
- Dictatura nu este o opțiune acceptabilă pentru țările democratice.
- NATO va rămâne și va funcționa cu ambele sale componente pe linia transatlantică/SUA nu se vor retrage din Alianță.
- Extrema dreaptă nu va conduce și nu va diviza țările membre ale UE.
- Forțele pro-ruse nu vor exercita dreptul de veto asupra deciziilor unui guvern democratic, dacă intră în guvern într-o țară democratică.
- SUA își vor menține umbrela nucleară asupra aliaților europeni.
- Rusia nu va folosi o armă nucleară.

Acestea duc la acele scenarii de *lebedă neagră*:

❖ S1. Izolaționismul și retragerea SUA din lume prin schimbarea conducerii la Casa Albă, în actuala sau următoarea cursă prezidențială din SUA.

❖ S2. China și BRICS/țările autoritare revizioniste vor propune regimuri autoritare alternative, îmbrățișate de populație, ceea ce ar duce la schimbarea ordinii bazate pe reguli.

❖ S3. NATO va pierde SUA – fiind paralizat în deciziile sale sau dizolvat ori va pierde legătura transatlantică; perspective sumbre ale NATO, ca organizație de apărare comună care asigură garanțiile actuale în Europa.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Cele mai grave cazuri care fac obiectul *Principiului Precauției privind prejudiciile catastrofale* sau al *Principiului Precauției privind prejudiciile ireversibile* ar trebui să fie supuse atenției factorilor de decizie și să beneficieze de o alocare adecvată a resurselor.

Dictatura nu este o opțiune acceptabilă pentru țările democratice.

Toate aceste scenarii provin din evenimente de tip *lebedă neagră*, contestate, cu o probabilitate scăzută de a deveni fapte reale, dar cu un impact ridicat dacă evenimentele se produc. În plus, în fiecare caz, avem rezultate catastrofale sau ireversibile și un impact uriaș.

❖ S4. Forțele de extremă dreaptă care ajung în guvernele cheie ale țărilor membre europene democratice negociază drepturi care creează blocaje ale politicilor europene prin decizii democratice.

❖ S5. Forțele pro-ruse vor avea drept de veto în politicile guvernamentale și europene din UE.

❖ S6. Dezbateri privind schimbările posibile ale umbrelei nucleare: SUA se retrag din angajamentele asumate în cadrul celui de-Al Doilea Război Mondial/NATO (cer bani de la țările protejate, cer avantaje politice și/sau comerciale etc.).

❖ S7. Utilizarea de către Rusia a unei arme nucleare tactice în Ucraina sau într-o țară membră a NATO/UE din Flancul Estic.

Ceea ce putem observa este că toate aceste scenarii provin din evenimente de tip *lebedă neagră*, contestate, cu o probabilitate scăzută de a deveni fapte reale, dar cu un impact ridicat dacă evenimentele se produc. În plus, în fiecare caz, avem rezultate catastrofale sau ireversibile și un impact uriaș. Toate condițiile pentru luarea în considerare a celui mai rău caz – *worst case scenario* – sunt îndeplinite, conform definițiilor noastre anterioare. În acest caz, toate ar trebui să devină scenarii care să fie luate în considerare și să necesite planificarea unor soluții în cazul în care astfel de viitoare alternative – *alternative futures* – se produc.

Unele dintre scenarii ar putea suscita dezbateri, în cazul în care datele anterioare ar putea conduce la evaluarea că se încadrează mai degrabă în scenarii de discontinuitate și nu într-un scenariu de tip *lebedă neagră*:

❖ S1, unde avem un președinte care urmărește un fel de izolaționism, dar în mandatul său anterior a menținut poziția sa și a SUA în cadrul comunității euroatlantice.

❖ S3, când retragerea din Alianță a fost folosită în comunicările publice ale unui posibil președinte al SUA. Dar, starea investițiilor în apărare și securitate s-a schimbat dramatic și țările membre îndeplinesc, în mare măsură, angajamentul de apărare, cu un minim de 2% din PIB alocat apărării și cel puțin 20% pentru echipamente noi.

❖ S7, unde informațiile dezvăluite au dovedit că utilizarea unei arme nucleare rusești a fost discutată în 2023, în timpul contraacțiunilor din Ucraina, dar nu a fost susținută de decidenți. Alte argumente ar putea fi discutate dacă nu există un scenariu de discontinuitate mai degrabă

decât unul de *lebedă neagră*. În toate aceste cazuri, argumentele se situează astăzi și în viitorul previzibil în partea asumării că sunt scenarii de tip *lebedă neagră*, a evoluțiilor extrem de improbabile (Chifu-12, 2024).

Soluția pentru o astfel de criză, un eveniment extrem sau cel mai rău scenariu – *worst case scenario* –, este construirea atât a rezilienței, cât și a unei apărări și a unei descurajări serioase. Și aceasta include:

- Atractivitatea activității/funcției militare.
- Un nou contract social cu cei angajați în armată și în posturi din sistemul de securitate.
- Capabilități dobândite pe termen scurt, cu componente de înaltă tehnologie și posibilitatea de a se adapta la o utilizare continuă în timp de război.
- Doctrină și strategii învățate din primul război din secolul XXI în Europa – războiul de agresiune al Rusiei în Ucraina.
- Industria militară și de apărare, transformată la nivelul unei etape de vigilență (un intermediar între pace și război, având în vedere că un război sângeros evoluează într-o țară vecină cu UE și NATO și că amenințările directe din partea Rusiei vin într-un mod public și deschis împotriva Occidentului).

În concluzie, toate aceste scenarii ar trebui să facă obiectul alocării resurselor necesare și al planificării pentru scenariile cele mai pesimiste, într-o abordare a securității orientate spre consecințe, în fiecare țară responsabilă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Acharya, A. (2001). *Human Security: East versus West*. În *International Journal*, vol. 56, nr. 3 (vara), pp. 442-460, Sage Publications.
2. Akerlof, G.A., Dickens, W. (1984). *The Economic Consequences of Cognitive Dissonance*, în Akerlof, G.A., *An Economic Theorist's Book of Tales*, pp. 123, 124-128. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Austin, L. (2006). *On "Other War": Lessons from Five Decades of RAND Counterinsurgency Research*. California: Santa Monica, RAND Corporation, <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG482.html>, accesat la 12 mai 2024.
4. Calman, K., Smith, D. (2001). *Works in theory but not in practice? Some notes on the precautionary principle*. *Public Administration* 79 (1), pp. 185-204.

5. Cast, R. (2009). *Sustain, Worst case scenarios*. Londra: Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.
6. Chifu, I.-1 (2013). *Analiză prospectivă. Experiența internațională și o abordare românească*, în *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 10, decembrie, ISSN 2067-3353.
7. Chifu, I.-2 (2014). *Prospectives on Ukraine Crisis. Scenarios for a mid-long term evolution*. București: ISPRI Publishing House, ISBN 978-606-8656-01-4.
8. Chifu, I.-3 (9 octombrie 2015). *Prospective Analysis of Ukrainian Crisis: Scenarios for mid-long term evolution*. Ucraina: Odesa, Analytica, nr. 1, ISSN 2518-7481.
9. Chifu, I.-4 (2019). *Decizia în Criză*. București: Editura RAO, ISBN 978-606-006-349-0.
10. Chifu, I.-5 (2021). *Reziliență strategică: de la stabilitate și prevenție la acțiune pro-activă și adaptabilitate dinamică/Strategic Resilience: from stability and prevention to pro-active action and dynamic adaptability*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 1/*Romanian Military Thinking*, nr. 1.
11. Chifu, I.-6 (2022). *Amenințări și conflicte în secolul 21*. București: Editura RAO, ISBN 978-606-006-818-1.
12. Chifu, I.-7 (2022). *Studii prospective și metodologii alternative. Eșafodajul de securitate în secolul 21*. București: Editura RAO.
13. Chifu, I.-8 (2022). *Lecțiile conflictului din Ucraina și perspectivele rezilienței societale*. În *Infosfera*, nr. 2.
14. Chifu, I.-9 (2022). *Reziliență contemporană: competitivitatea națiunilor, capacitatea statelor și securitatea societală*. În *Infosfera*, nr. 3.
15. Chifu, I.-10 (2022). *Constructul și tematica rezilienței stratificate*. În *Infosfera*, nr. 4.
16. Chifu, I.-11 (2024). *Resilience, societal security and the intantibles of war. Ukraine's lessons learnt*. În revista *Romanian Military Thinking*, nr. 1, <https://en-gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20reviste/RMT/2024/1/CHIFU.pdf>, accesat la 22 august 2024.
17. Chifu, I.-12 (2024). *Retorică nucleară rusă între război informațional și credibilitatea unei acțiuni necugetate*. În *Infosfera*, nr. 2, https://www.mapn.ro/publicatii_militare/arhiva_infosfera/documente/2024/2_2024.pdf, accesat la 22 august 2024.
18. Chifu, I.-13 (2024). *Russian war of aggression and perspectives of the Wider Black Sea Region. Future studies and alternative scenarios*. International Congress „Changing Strategic Security Landscape in the Black Sea and the Balkans: Challenges and Opportunities”, AREL University. Turcia: Istanbul, <https://usam.arel.edu.tr/changing-strategic-security-landscape-in-the-black-sea-and-the-balkans-challenges-and-opportunities/>, accesat la 22 iulie 2024.

19. Chifu, I., Bălășoiu, N. (2018). *Prospective studies of the Wider Black Sea Region. Scenarios for its future in times of high international turbulence*, ISPRI Publishing House, București, ISBN 978-606-8656-62-5.
20. Chifu, I., Lupu, L. (2016). *Analiză de conflict*. București: Editura RAO, ISBN: 9786067760262.
21. Chifu, I., Nantoi, O., Getmanchuk, A. (2015). *Prospective on Ukraine Crisis. A trilateral approach*. București: ISPRI Publishing House, ISBN 978-606-8656-21-2.
22. Chifu, I., Ramberg, B. (2007). *Crisis management in Transitional Societies*. CRISMART SNDC. Suedia: Stockholm, ISBN 978-91-85401-64-2, ISBN 1650-3856.
23. Chifu, I., Ramberg, B. (2008). *Managementul crizelor în societățile în tranziție. Cazul României*. București: Editura RAO, ISBN 978-973-103-687-8.
24. Chifu, I., Simons, G. (2023). *Rethinking warfare in the 21st Century. The influence and effects of the Politics, Information and Communication Mix*. Cambridge University Press, ISBN:9781009355247.
25. Chivvis, C.S., Davis, P.K. (2011). *Establishing Security*, în Paul K. Davis, *Dilemmas of Intervention. Social Science for Stabilization and Reconstruction*, Rand Co, accesat la 22 iulie 2024.
26. Cockett, R. (1995). *Thinking the unthinkable: Think-tanks and the economic counter-revolution 1931-1983*. Harper Collins, ISBN 978-0006375869.
27. Courtney, H., Kirkland, J., Viguerie, P. (1997). *Managing uncertainty, Strategy under Uncertainty*. Harvard Business Review, noiembrie-decembrie, <https://hbr.org/1997/11/strategy-under-uncertainty>, accesat la 22 iulie 2024.
28. Dilnot, C. (8 decembrie 2008). *The triumph of greed*. New Statesman, pp. 36-39.
29. DoD News Briefing – Secretary Rumsfeld and Gen. Myers, Presenter: Secretary of Defense Donald H. Rumsfeld, 12 februarie 2002, <https://archive.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=2636>, accesat la 22 iulie 2024.
30. Fischbacher-Smith, D. (2010). *Beyond the worst case scenario: 'Managing' the risks of extreme events*, în *Risk Management*, nr. 12, pp. 1-8. doi: 10.1057/rm.2009.17, accesat la 22 iulie 2024.
31. Galtung, J. (1969). *Violence, Peace, and Peace Research*, în *Journal of Peace Research*, vol. 6, nr. 3.
32. Galtung, J. (2000). *Conflict theory and practice: a perspective*, în *Conflict Transformation by Peaceful Means (Transcend Method)*. United Nations Disaster Management Training Programme, United Nations.
33. Gowing, N., Langdon, C. (2015). *Thinking the Unthinkable, a new imperative for leadership in the digital age*, interim report for the Churchill 2015, 21st century Statesmanship Global Leaders Programme, <https://www.slideshare.net/nudripakke/pdf-download->

- thinking-the-unthinkable-a-new-imperative-for-leadership-in-the-digital-age-pdf-free, accesat la 16 decembrie 2019.
34. Gowing, N., Langdon, C. (2018). *Thinking the unthinkable: a new imperative for leadership in the digital age*. John Catt Educational Ltd., ISBN 978-1911382744.
 35. Handy, C. (1994). *The empty raincoat: making sense of the future*. Londra: Hutchinson.
 36. Handy, C. (1995). *The age of unreason. New thinking for a new world*. Londra: Random House.
 37. Heinzerling, L. (2004). *Priceless: On Knowing the Price of Everything and the Value of Nothing*. New York: New Press.
 38. Kahn, H. (1985). *Thinking the unthinkable in the 1980's*. Touchstone, ISBN 978-0671604493.
 39. *La théorie des catastrophes* (22 decembrie 1976). În *Le Monde*.
 40. Logan, D.C. (2009). *Known knowns, known unknowns, unknown unknowns and the propagation of scientific enquiry*. În *Journal of Experimental Botany*, vol. 60, nr. 3, pp. 712-714, <https://doi.org/10.1093/jxb/erp043>, accesat la 22 decembrie 2019.
 41. Monroe, T., Beruvides, M.G., Tercero- Gómez, V. (2020). *Quantifying Risk Perception: The Entropy Decision Risk Model Utility (EDRM-U)*, decembrie, Systems 8(4):51.
 42. Posner, E.A. (2006). *New Foundations for Cost-Benefit Analysis*. Cambridge: Harvard University Press.
 43. Posner, E.A. (2004). *Catastrophe: Risk and Response*. New York: Oxford University Press.
 44. Ramsbotham, O., Woodhouse, T., Miall, H. (2011). *Contemporary conflict resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts*, ed. a 3-a. Cambridge: Polity Press.
 45. Rhydderch, A. (iunie 2017). *Scenarios Building: the 2x2 Matrix Technique*, în *Futuribles*.
 46. Suskind, R. (2006). *The One Percent Doctrine* 61-62. New York: Simon & Schuster.
 47. Taleb, N.N. (2007). *The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable*. Londra: Penguin Books.
 48. Taleb, N.N., Goldstein, D.G., Spitznagel, M.W. (2009). *The six mistakes executives make in risk management*. În *Harvard Business Review*, nr. 87 (10), pp. 78-81.
 49. Thom, R. (1986). *Teoria Catastrofelor*. București: Editura Didactică și Pedagogică; *Modèles mathématiques de la Morphogenese* (1974). Paris: Christian Bourgois.
 50. Udell C.J., Rogers, B.H. (1998). *Risk Evaluation: a Cost-Oriented Approach*. Fluor Daniel Hanford.
 51. Viscusi, W.K., Aldy, J.E. (2003). *The Value of a Statistical Life: A Critical Review of Market Evidence Throughout the World*, în *Journal of Risk and Uncertainty*, vol. 27(1), pp. 5-76.

52. Walpole, N.J.R. (2012). *Thinking the Unthinkable: The Lives of Royal Air Force and East German Fast-Jet Pilots in the Cold War*. Astonbridge Publishing, ISBN 9780953793327.
53. Weber, E.U. (2006). *Experience-Based and Description-Based Perceptions of Long-Term Risk: Why Global Warming Does Not Scare Us (Yet)*, în *Climatic Change*, vol. 77, 103, Springer Nature Link.
54. White, J.W. (1992). *Thinking the unthinkable*. World Publishing, ISBN 978-0850095678.

